

USTADNAMƏ

Səhər tezdən əzmi-gülşən elədim,
Qəm məni çulğadı, ay hayıf-hayıf!

Aşiq deyər ay hayıf,
Kimlər oldu ay hayıf,
Sən ilə mən sevişdim,
Ayrı düşdüm, ay hayıf!

Bağban oldum, bağ bəslədim çifayda,
Dərmədim gülünü, ay hayıf-hayıf!

* * *

Sərrafın dəstində nə danə gördüm,
Mürğün dəhanında nə danə gördüm,

Aşiq nə danə gördüm,
Xalın nə danə gördüm,
Tülək tərlan qismət oldu
Axır nadanə gördüm.

Ləli tapşırdılar nadanə gördüm,
Qiymətin bilmədi, ay hayıf-hayıf!

* * *

Oxudum dərşimi, çıxdım yasinə,
İyid olan ixlas bağlar yasına.

Aşiq deyər yasinə,
Rəqib, gərdan, ya sinə,
İşim nə hədyan deyəm,
Səhv anlaya, ya sına.

Xəstə Qasım ölüb gedir ya sına,
Eşidənlər deyər, ay hayıf-hayıf!

Ustadlar ustadnaməni bir deməzlər, iki deyərlər, biz də deyək, iki olsun.

Dəhri-fənada belə insan hanı?
Qılmaya fani onu dövrən, hanı?
Ey bivəfa dünya, sən nə zalımsan?!
Bu qayətdə sana gələn can hanı?

Əvvəl sana gəldi Adəmə Həvva,
Beş gün qonaq oldu səndə binəva,
Öldürdün Habili, saldın bir dəva,
Düşdü arasına nahaq qan, hanı?

Neçə padşahlar gəldi sahib-cəng,
Cəmşidi-cəm, Nuşirəvanü Huşəng,
Daqyanus, Hülaku, Çingiz, Teymurləng,
Onlardan bircəsi bu zaman hanı?

Neçə həkim gəldi təbibə zaman,
Ərəstu, Əflatun, Fərəzdəq, Xaqan,
İstədi dirildə özünü Loğman,
Qaldı kuzəsi də yarımcan, hanı?

Dünya, səndə aşiq Səməd var idi,
Nəzmü şeri ləli gövhərbar idi,
Bir gözəl eşqinə giriftar idi,
Onun kimi bəs bəhri-ümman hanı?

Bu dünyada heç də gəzməmişdi xəmə,
Aşiq Əli oğlu Aşiq Məhərrəm,
Həsretin çəkərdi Rum, həm Əcəm,
Əlində tütəkü balaban hanı?

Tamam yola gedər heyif gözəllər,
Sərdə müşkü ənbər qoxuyan tellər,
Murad üstə neçə xınalı əllər
Torpağa döndülər vay, aman, hanı?

O ala gözlərə, o gül yanağa,
O nazik əndama, o tər buxağa,
Necə qıyıb döndərirsen torpağa?
Nazənin-nazənin incə can hanı?

Hafizü, Nəvai, Füzuli, Cami,
Şeyx Sədi, Hilali, Ürfi, Nizami,
Dünya, səndə gəşt eyləyib tamamı,
Firdovsi tək nəzmi dürr-əfşan hanı?

Hanı Molla Pənah, bivəfa cahan,
Təxəllüsü Vaqif, nəzmi dür-əfşan,
İndi eyləmişən xaklə yeksan,
Tapmaq olmaz o kamalda can, hanı?

Müşkül işdi bir də dolana dövran,
Növbət mənə yetə, aman, əlaman!..
Bir gün ola, görən, bilən, tanıyan
Deyələr Valehi-natəvan hanı?

Ustadlar ustadnaməni üç deyər, biz də deyək üç olsun.

Adam var ki, bu dünyada
Yaranıbdı saylara,
Rüsvaylığın hardan hara
Söylənir insanlara.
El özündən danışanda,
Özü şad olub gülər.
Bilməz heç qanmazlığı,
Düşübdü insanlara
Kamal deyər əsil adam
Yaramaz iş eləmöz,
Zümlə yığılan malı
Yeyənlər nuş eləmöz.
Bədəsillər əl uzadıb
Kimsəyə xoş eləmöz.
Hamı deyir ayıb olsun
Duz-çörək basanlara!

Ustadlar belə nağıl edirlər ki, Əhməd adlı, ayı, günü keçmiş bir qoca vardı. Əhmədin Əmrah adlı bir qəşəng oğlundan başqa övladı yox idi. Əhməd uşaqlıqdan Əmrahi öz əmisi qızı Səlminaza ad eləmişdi. Əmrah həddi-buluğa çatmışdı. Günlərin bir günü Əmrah gecə yatmışdı; yuxuda onun yanına bir ərəb gəlib dedi:

– Oğul, Əmrah, qalx bu badəni iç.

Əmrah qalxdı, badəni alıb içdi, o saat ürəyi alovlandı, dedi:

– Ağa, yandım, mənə əlac!

Ərəb dedi:

– Oğul, qorxma, Sayat pərinə sənə, səni də Sayat pəriyə buta verdim. Onu sənə göstərirəm, səni də ona göstərmişəm. Gedərsən, çox cəfa çəkərsən, axırda yarına yetişərsən, murada çatarsan. Oğul, Əmrah, bax gör o gələn kimdi?

Əmrah o yana-bu yana baxıb, ərəbi görmədi. O saat bihuş olub, yerə yığıldı. Sabah açıldı. Fala baxan, baxt açan, yara sarıyan, küp darayan, əfsun açan, ilan tutan – hamı töküldü gəldi. Hərəsi bir yana yozdu. Axırda bir qoca kişi gəlib çıxdı, Əmraha baxıb, gördü sifəti allanıb. Yanaqları qıpqırmızı qızarıb. Qoca dedi:

– Oğlanın başından dağılın. Ağasından cam içib, beytəmiz adam burada qalmasın, ağzı əyilər, gözü çıxar. Yeddi gün keçər, səkkizinci gün oğlan özü ayılıb qalxar, dərini söyləyər. Oğlan ayılında gərək gözəl qızlar, gəlinlər çalıb oynasın; yoxsa oğlan dəli olub, dağlara düşər.

Əhməd xoca dedi:

– Məni istəyən bu qocaya xələt!

Qocaya çoxlu xələt verdilər; qoca çıxıb getdi; səkkizinci gün Əmrah asqırıb qalxdı. Yanında qız, gəlin, toy, büsat gördü. Baxdı, öz yarını görmədi, gözlərini yaşla doldurub dedi:

– Məni öz yarına yetirin!

Əmi qızı Səlminaz onun yanına gəldi. Əmrah dedi:

– Mənə ağam Sayat pəri adlı bir qızı buta verib!

Əmrahın bu sözündən əmisi qızı Səlminaz küsdü, ona Əmrah dedi:

– Əmisi qızı, könül qırmaq axı yaxşı şey deyil.

Əmrah saz istədi, ona bir saz gətirdilər. Əmrah sazı sinəsinə basıb, görək əmisi qızı Səlminazın könlünü necə almaq istəyir:

Başına döndüyüm, xan əmim qızı,
Söylə, Səlminazım, nədən küsmüsən?

Sənə qurban şirin can, əmim qızı,
Söylə, Səlminazım, nədən küsmüsən?

Aldı Səlminaz:

Başına döndüyüm, xan əmim oğlu,
Özüm ürəyimdə küsmüşəm səndən.
Eşidib bu sözü qan, əmim oğlu,
Özüm ürəyimdə küsmüşəm səndən.

Aldı Əmrah:

Sevən sevgisindən küsmək ayıbdı,
Kırpıqların ürəyimi oyubdu;
Yəqin yadlar sənə böhtan deyilibdi,
Söylə, Səlminazım, nədən küsmüsən?

Aldı Səlminaz:

Qeyrətin var, namusun var, arın var,
Hər yanında neçə bağça-barın var;
Söyləyirlər, özgə yerdə yarın var;
Bu sözü eşidib küsmüşəm səndən.

Aldı Əmrah:

Almışam dərşimi, qaranı gördüm?
Qoynunda bəslədim, haranı gördüm?
Əmrahın göysündə yaranı gördüm,
Söylə, Səlminazım, nədən küsmüsən?

Aldı Səlminaz:

Səlmi, qəddin görəndən gedir, öylənir,
Yar ucundan bağrım başı tellənir;
Qızlar arasında nələr söylənir;
Özüm ürəyimdə küsmüşəm səndən.

Əmrah dillə də ona buta verildiyini Səlminaza söylədi. Səlminaz çox kefsiz oldu. Əmrah anasının da yanına gəldi; anası ilə, Səlminazla görüşdü, halal-hümmət elədi. Axırda atasının yanına gəldi. Nə qədər yalvardılar, yapışdılar, “sənin sevgilin var, onu atıb, hara gedirsən?” Nə qədər dedilər, çarə olmadı, Əmrah gedəsi oldu. Atasını onu təkbaşına buraxmadı. Özü də onunla bərabər yola düşdü. Az getdilər, çox getdilər, dərə-təpə düz getdilər, axırda osmanlı torpağına çıxdılar. Ata, oğul bir su arxının kənarında oturdular. Bərk yorulmuşdular. Əmrah dözə bilməyib yatdı. Əhməd isə arxın qırağında tək oturmuşdu. Bir də gördü su ilə bir alma gəlir. Əhməd kişi almanı tutub yedi. Gördü biri də gəlir. Onu da tutub yedi. Yenə biri gəlir, onu da tutdu. Əhməd bildi ki, arxın başında alma bağı var. Əmrahı yuxuda qoyub, bir bağa çatdı. Bağın hasarından hər yana boylandı, bağa yol tapa bilmədi. Axırda su gilifindən özünü bağa saldı. Bu bağ kimin olsun, Mahmud paşanın qızı Sayat pərinin. Sayat pəri çoxdan bəri əlləri qoynunda Əmrahın yolunu gözləyirdi. Payız fəsli idi. Bütün bağların meyvəsi sovuşdu. Sayat pəri bağda bir alma ağacı, bir də bir badam ağacı saxlamışdı. Xəzəl tökülüb, cılxa alma, badam qalmışdı. Sayat pəri yerə düşən almaları sap ilə budaqlara bağlayıb, Əmraha saxladırı. Əhməd bağa girib axtardı. Çarhovuzun yanında bu ağacları tapdı. Əzəl alma ağacının başına çıxdı. Almaları bir-bir dərdi, yedi, sonra da dəyib yerə tökdü, yığıb ciblərinə doldurdu. Bunun üstündən də yediyi almanı sınırmək üçün badam ağacına çıxdı. Sayat pəri şaqqıltı eşidib, qarabaşı Ağcaqıza dedi:

– Ay qız, get gör nə şıqqıltıdı, ağacları yoxla.

Ağcaqız gəldi, gördü bir çal qoca badam yeyir. Ağcaqız:

– A kişi, bu ağaca niyə çıxıbsan? – deyəndə Əhməd xoca qaban kimi ona yönəldi.

Ağcaqız yüyürüb xanımın yanına gəldi. Xanım dedi:

– Ay qız, nə var, nə yox, alma, badam salamatdırmı?

Ağcaqız dedi:

– Xanım, qulaq as deyim:

Xanım, bağa bir acıxmış giribdi,
Yeyib qurtarıbdı yar almasını,
Bilmirəm özünü hardan veribdi,
Yeyib qurtarıbdı yar almasını.

Yeyib, yeyib ləzzətindən doyubdu,
Qabığını damağıyla soyubdu;
Köynəyi doldurub yana qoyubdu,
Yeyib qurtarıbdı yar almasını.

Almanı yeyibdi çıxıb badama,
Qaşqa qaban kimi sürür adama;
Ağcaqızam, deyim pərizadama,
Yeyib qurtarıbdı yar almasını.

Sayat pəri bu sözü eşidib, qız dəstəsilə bağa gəldi. Gördü alma, badam nə gəzir? Qoca yeyib qurtarmağa çalışır. Dedi:

– Ay kişi, ağacdən düş!

Əhməd xoca dedi:

– Xanım, düşmərəm.

Sayat pəri dedi:

– Ay qızlar, balta gətirin, ağacı kəsəcəyəm.

Əhməd xoca dedi:

– Ay xanım, kəsmə, qoy düşüm.

Əhməd gördü ağacdən aşağı düşəndə qızlar onu döyəcəklər. Yenə yuxarı dırmandı. Sayat pəri yenə:

– Ay qoca ağacı kəsirəm, düş! – dedi.

Əhməd bu dəfə qorxub, ağacdən düşdü. Qızlar bunu gözləyirdilər. Əhməd xocanı tutub çarhovuza basdılar, o ki var döydülər. Sayat pəri dedi:

– Qoca, düzünü de görüm, sən kimsən, bu almanı, badamı niyə yedin?

Əhməd dedi:

– Xanım, öldürmə, deyim.

Aldı Əhməd, görək nə dedi:

Başına döndüyüm, ay Sayat pəri,
Mürvət qıl canıma alma bağında.
Gördüm bağ salıbsız, yoxdu bağbanı,
Dərdim mən bir neçə alma bağında.

Qışın şiddətindən qar olar dağlar,
Bizi burda görən hərəcayı çağlar.
Duyuxu bağbanlar, qan olar bağlar,
Məni qalmaqala salma bağında.

Bir gül açılmaqla bahar, yaz olmaz,
Şamama dərməklə bostan pozulmaz;
Bir Əmrah ölməklə aşiq azalmaz;
Əmrahı intizar qılma bağında.

Sayat pəri dedi:

– Ay qoca, Əmrah kimdi? Düzünü söylə, səni buraxım.

Əhməd dedi:

– Xanım, Əmrah demirəm, həmrəh deyirəm. Bizlərdə həmrəh yol yoldaşına deyirlər.

Sayat pəri dedi:

– Ay qızlar, bu qoca kaftar yalan deyir, vurun çal köpəyi!

Əhməd dedi:

– Ay xanım, amandı, məni öldürmə, qoy düzünü deyim.

Sayat pəri dedi:

– Qızlar, əlinizi saxlayın, qoyun desin.

Aldı Əhməd xoca, görək nə dedi:

Bu gün, xanım, bir küstahlıq elədik,
Əl atanda tökdü yaprağı – alma;
Hər yana çevirsən günahkarınam,
Əyibən sındırdım budağı – alma.

Qıtmır elə məni qoynun içində,
Qəlbinə tay elə, qoynun içində,
Şamama görünür qoynun içində,
Qoynunda bəzətdin bu tağı – alma.

Xəbər alma gəl sən yaşın Əhmədin,
Nuzula tökübdü dişin Əhmədin,
Kəs sinən üstündə başın Əhmədin,
Qoy qanım götürsün bu bağı – alma.

Sayat pəri dedi:

– Ay qızlar, vurun bu sal köpəyi, bəlkə düzünü deyə.

Əhməd dedi:

– Xanım, öldürmə, bu dəfə düzünü deyəcəyəm.

Sayat pəri dedi:

– Qızlar, əlinizi saxlayın, qoyun desin.

Aldı Əhməd xoca, görək nə dedi:

Canım Əmrah, gözüüm Əmrah,
Gəl, yarın bağdadı, bağda;
Sənə qurban özüm, Əmrah,
Gəl, yarın bağdadı, bağda.

Söhbəti-sazınan belə,
Ördəyi-qazınan belə,
Qırx incə qızınan belə,
Gəl, yarın bağdadı, bağda;

Peymanam dolhadoldadı,
Gözəllər sağı-soldadı,
Əhmədin gözü yoldadı,
Gəl, yarın bağdadı, bağda.

Qarabaşlar Əhmədin salıx verdiyi yerə getdilər. Gördülər Əmrah hələ arxın yanında yatır. Qızların səsinə Əmrah ayıldı. Əmrah ayılında Ağcaqız ona dedi:

– Ay oğlan, bu qızların hansını bəyənirsən, birinin yaxasından tut.

Ağcaqız bunu ondan ötrü deyirdi ki, Əmrah onu sevsin. Ancaq Əmrah Ağcaqızın cavabında sazı sinəsinə basdı. Aldı, görək nə dedi:

Bir bölük pərilər, pərizadalar,
Yenə geyinibsiz ay ağım, qızlar!
Mənə gəlsin o sizdəki qadalar,
Olun qürbət eldə dayağım, qızlar!

Alnıma tökülüb görürsüz, tərım,
Çoxdan yar yolunda mən ki nökrım;
Yenə gəlmədimi o Sayat pərim?
Onunçun açılmaz qabağım, qızlar!

Şana olum, zülfünüzə çatılım,
Saği olum, dəstənzə qatılım;
Əmrah deyər: qul adına satılım,
Çıxsın ölkənzə sorağım, qızlar!

Qızlar Əmrahı götürüb, Sayat pərinin yanına gətirdilər. Sayat pəri Əmrahın pişvazına çıxdı.

Əmrah gördü Sayat pəri ona tərəf gəlir. Sazı sinəsinə basdı, görək nə dedi:

Yarım çıxıb yenə bağda gəzməyə,
Sallanıban yüz min nazılan gəlir.
Bir ayna qabaqlı, mah qələm qaşlı,
Ağ üzə xalları düzülən gəlir.

Bir xalın var heyvadı – gəlməz irəngə.
Bir xalın bərgədi – gedər Firəngə,
Bir xalın aləmi salıbdı ləngə:
Bir xalın söhbəti-sazılan gəlir.

Əmrah deyər: ya rəb, bu necə işdi,
Qəfəsdə oxuyan bir tutuquşu;
Bir xalın payızdı, bir xalın qışdı,
Bir xalın bahardı, yazılan gəlir.

Əmrah gördü ki, Sayat pəri atasını çox döydürüb. Əmrahın bundan könlü sındı, keyfi pozuldu, aldı, görək nə dedi:

Könül, sənə vəsfi-halım söyləyim,
Ya rəb, bu dünyada necolur könlüm?
Hərdən dərviş olur, hərdən dilənir,
Hərdən bəzircandan xac olur könlüm.

Hərdən dəryalarda qarğı, qamışdı,
Hərdən bostanlarda dürlü yemişdi,
Hərdən əşrəfidi, hərdən gümüşdü,
Hərdən də pas tutub, tuc olur könlüm.

Əmrah sözlərini deyə arınmaz;
Ərəb at yorulsa, könül yorulmaz.
Könül bir şişədi, sınsa sarınmaz;
Sarınsa sağalmaz, gəc olur könlüm.

Söz tamama yetişdi. Əmrah boylananda Sayat pəri gözünə sataşdı.
Sayat pəri Əmrahu görüb dedi:
– Ay Əmrah, niyə boylanırsan?
Əmrah dedi:
– Qulaq as, deyim niyə boylanıram:

Bu gün bir şahlarşahını
Axtarır gözüm, axtarır;
Dəryada gözəl mahını
Axtarır gözüm, axtarır.

Verdim aşığın payını,
Yetirdim haqqı-sayını
Ərşdə mələklər tayını,
Axtarır gözüm, axtarır.

Əmrah sevdi sən tək nazı,
Tuti dilli, xoşavazı.
Məhşər günü Səlminazı
Axtarır gözüm, axtarır.

Əmrah sözünü tamam elədi. Sayat pəri Səlminaz adını eşidib küsdü, çəkildi bir kənarı durdu. Əmrah bunu gördü. Qızın könlünü almaq üçün aldı, görək nə dedi:

Dedim: gülşən nədi? – Dedi: bağımçı.
Dedim: səfalıdı? – Söylədi: yox-yox.
Dedim: işrət nədi? – Dedi: səfamçı.
Dedim: gəlsən sürək. – Söylədi: yox-yox.

Dedim: əla nədi? – Dedi: gözümdü.
Dedim: şəkər nədi? – Dedi: sözümdü.
Dedim: alma nədi? – Dedi: üzümdü.
Dedim: öpməlisən! – Söylədi: yox-yox.

Dedim: inci nədi? – Dedi: dişimçı.
Dedim: əbru nədi? – Dedi: qaşımçı.

Dedim: yumru nədir? – Dedi: döşümdü.
Dedim: əmməlisən? – Söylədi: yox-yox.

Dedim: siyah nədi? – Dedi: telimdi.
Dedim: şəkər nədi? – Dedi: dilimdi.
Dedim: nəzik nədi? – Dedi: belimdi.
Dedim: qucmalısan! – Söylədi: yox-yox.

Dedim: qulac nədi? – Dedi: qolumdu.
Dedim: uzaq nədi? – Dedi: yolumdu.
Dedim: Əmrah kimdi? – Dedi: qulumdu.
Dedim: gəlsən gedək! – Söylədi: yox-yox.

Sayat pəri Əmrahla barışdı. Onu götürüb otağına apardı.

Əmrah atasilə bərabər bir müddət Sayat pərinin atası Mahmud paşanın evində qaldı. Qış getdi, yaz gəldi. Qoca Əhməd əkin, biçin eləmək üçün yerlərinə qayıdası idi.

Bir gün bir qarı Əmrahı Sayat pəri ilə bağda gəzən gördü. Getdi, birini də üstünə qoyub, Mahmud paşaya xəbər verdi. Mahmud paşa bunun üstündə Əmrahı tutdurub zindana saldırdı. Əhməd xoca işi belə görüb, paşanın yanına getdi. Oğlunun haqq aşiqi olub, Sayat pərinin də oğluna aşiq olduğunu ona söylədi.

Mahmud paşanın bir gözəl tərlandı var idi. Mahmud paşa Əmrahı hüzuruna çağırırdı dedi:

– Ay Əmrah, hərgah sən haqq aşığısansa mənim bu tərlandıma bir tərif de.

Aldı Əmrah, görək nə dedi:

Paşam, bu tərlandı tərif eləyim,
Əzəl yaxşı olar ağı tərlandı.
Qızıldan qumroyu, ətlas düyməsi,
Qayım-qədim olsun bağı tərlandı.

Usta olan zil qumroyun pəs elər,
Tərpənəndə yerbəyerdən səs elər,
Sürmə dağıtmağa bil həvəs elər;
Keçər daşa ol qaynağı tərlandı.

Əmrah gəlib qalmaq istər bu yerdə,
Şirin şikar almaq istər bu yerdə,
Göydə qanad çalmaq istər bu yerdə,
Getməz bu sinəmdən dağı tərlandı.

Əmrahın tərlandı tərif eləməsi Mahmud paşanın çox xoşuna gəldi. Onun günahını bağışladı, qızını da ona verdi. Əmrah hələ burda qalası, xoca Əhməd isə gedəsi oldu. Əhməd xoca gedən zaman oğlu Əmrahı Sayat pəriyə bu dillərlə tapşırıdı:

Mən gedirəm, Əmrah qalır yanında,
Can Əmrahın, can Sayadın, can sənin.
Onun intizarı vardı canımda,
Can Əmrahın, can Sayadın, can sənin.

Aldı Sayat pəri:

Gedirsən get, qoca, qalma yolundan;
Mən Əmrahı səndən yaxşı saxlaram.
Gecələr qoynumda, gündüz bağımda,
Mən Əmrahı səndən yaxşı saxlaram.

Aldı Əhməd xoca:

Görünən dağların başı daldadı,
Yığılıb seryağıb sağı-soldadı;
Onun Səlmisinin gözü yoldadı,
Can Əmrahın, can Sayadın, can sənin.

Aldı Sayat pəri:

Doğru danış, qoca, gəl sən imana,
Görüm ürcah olsun yaman – yamana.
Səlmi dedin, məni saldın gümana;
Mən Əmrahı səndən yaxşı saxlaram.

Aldı Əhməd xoca:

Mən Xoca Əhmədəm, xəyalım çaşdı,
Qocalıq əl verdi, dilim dolaşdı,
Səlmi bizim bağda böyük ağacdı;
Can Əmrahın, can Sayadın, can sənin.

Aldı Sayat pəri:

Mən Sayat pəriyəm, bağça barımdı,
Almamdı, heyvamdı, şirin varımdı;
Sənin oğlundursa, mənim yarımdı,
Mən Əmrahı səndən yaxşı saxlaram.

Xoca Əhməd Mahmud paşa ilə, oğlu Əmrahla, Sayat pəri ilə görüşüb, yola düşdü. Bir neçə gündən sonra gedib evlərinə çatdı.

Bundan xeyli keçdi. Bir gün Əmrahla Sayat pəri bağda gəzirdilər. Əmrah o yerin bağ-bağatını öz tərəflərinin bağ-bağatına oxşatdı və Səlminazı yadına düşdü. Aldı, görək nə dedi:

Səlmi deyib, dadi-bidad eyləsəm,
Ya rəb, yar ünümü eşidirmola?
Onu qoyub, qeyri yerdən yar sevsəm,
Onda könlü məndən qalışirmola?

Özümü Səlmiyə nöker eləsəm,
Bir neçə qulunu bekar eləsəm,
Bu şuxi tərlandı şikar eləsəm,
Məhəbbət toruna ilişirmola?

Əzəldən Əmraha ad olan Səlmi,
Dəhanı şəkərdən dad olan Səlmi,
Məni qəmdə qoyub, şad olan Səlmi,
Özgələrlə deyib-danışirmola?

Bu sözdən Sayat pəri bərk küsdü. Bağdan çıxıb getmək istədi. Bunu görüb, Əmrahın sinəsi alışdı. Aldı, görək nə dedi:

Sallana-sallana gedən salatın,
Hayana gedirsən, qız, qayıt indi?
Süsəndən, sünbüldən, tər bənövşədən,
Dəstinlə günçəni üz, qayıt indi.

Boyunu bənzətdim mələksimaya,
Dərdini çəkməkdən düşdüm ah-vaya;
Kəklik kimi nə qalxırsan havaya?
Tərlan yox oynadım, süz, qayıt indi.

Əgər bağban isən, bağçı məni gör,
Bağlar gül-gül oldu bağ-çəmənini gör,
Əmrah deyər: Sayat, bağ çimənini gör;
Ömür başa vardı, tez qayıt indi.

Sayat pəri daha da açıqlandı. Bənövşəni dəlicəsinə dərdi, əlilə
ovcalayıb yerə tökdü. Əmrah bunu görüb, aldı, görək nə dedi:

Əlləri qurumuş, bədəsil xoryad,
Eləmi dərərlər yaz bənövşəni?
Ağ nazik əlinlə dər, dəstə bağla,
Tər buxar altına düz bənövşəni.

Başına döndüyüm, bağa gəl, bağa!
Üzüm hörmətinə bağa nur yağa.
Bir dər, dəstə bağla, sanc gül buxağa.
Oğlan qız iyləsin, qız bənövşəni.

Dağdan qar əridi, dağa xal düşdü,
Bilməm dərdim beşdi, yoxsa on beşdi.
Əmrah deyər: gülün vaxtı yetişdi,
Daha istəmirik biz bənövşəni.

Əmrah bu sözləri ilə Sayat pərinin könlünü aldı. Ordan hər ikisi
çıxıb, bağ-bağatın arası ilə gülə-gülə gedirdilər. Söz arasında Sayat
pəri dedi:

– Əmrah, sizin yerdə də belə bağ-bağat olurmu?

Aldı Əmrah:

Bahar fəsli yaz ayları gələndə
Ötür bizim yerin qazalaqları.
Alması, heyvası, narı, turuncu,
Payız yaxşı olur qora bağları.

Yaz ayında çəltikləri əkilər,
Payız olcaq xırmanlara tükülər,
Yaxşısından bəylər üçün seçilər,
Qarpız, qovun verər bostan tağları.

Sizin yerdə ördək olar qazınan,
Bizim yerdə söhbət olar sazınan,
Bölük-bölük yeniyetmə qızınan;
Əmrahın köksündə Səlmi dağları.

Sayat pəri Səlminazın adı gələndə açıqlayıb dedi:

– Əmrah, daha ondan keçib, gedəcəyik. Səlminazı görəcəyəm. Əgər Səlminaz məndən gözəl olsa, səndə oturacağam, yox, gözəl olmasa atamın evinə qayıdacağam.

Əmrahla Sayat pəri başladılar evə tərəf getməyə, yolda gördülər quşlar oxuyur, Sayat pəri dedi:

– Əmrah, sizin yerlərdə də sona quşlar belə ötürmü?

Aldı Əmrah:

Bizim göldə bir cüt sona dövr elər,
Başı yaşıl, ayaqları qırmızı.
İncidən, sədəfdən almış ağzına,
Alma kimi yanaqları qırmızı.

Bizim dağlar sizin dağdan ucandı,
Malım yoxdu, yara qurban bu candı;
Yaqut deyil, yəmən deyil, mərcandı;
Ağ qollarda qolbaqları qırmızı.

Sayat pərim, qalx ayağa bu dəmdə,
Ağlamaqdan yaş qalmadı didəmdə.
Əmrah deyər: çalı-çarpaz sinəmdə
Səlmi çəkib bu dağları qırmızı.

Əmrahla Sayat pəri gəlib evlərinə çatdılar. Bir gün Əmrah dedi:

– Sayat pəri, daha gedək, yerim-yurdum yadıma düşüb.

Sayat pəri dedi:

– Atamdan getmək üçün izn al, sonra gedək.

Əmrah Mahmud paşanın yanına getdi. Öz yerinə getmək üçün ondan izn aldı. Bir gün sonra Sayat pərini götürüb yola düşdü. Gəlib Əmrahın elinə yaxın olan Qazlı gölün başına çatdılar. Əmrah sevgilisilə Qazlı gölün başında oturmuşdu. Bir də gördü göydə durnalar gedir. Aldı, görək nə dedi:

Aldı Əmrah:

Qatarlaşıb göynən gedən durnalar,
Nə səbəbdən dəstən bölündü, durna?
Səlmi yarım yenə düşdü yadıma;
Sərində tellərin göründü, durna!

Qələm oynar Səlmi yarın qaşında,
Qul olaydım, mən duraydım qarşında,
Xan Sayatla Qazlı gölün başında,
Bizdən yara xəbər ver indi, durna!

Hər yana gedirsən çağır Allahı,
Qatardan üzülüb olma kallahı,
Müjdə versin Səlminaza Əmrahı,
Bir itkincə qulun bulundu, durna!

Söz tamama yetişdi. Əmrah ilə Sayat pəri ordan keçib Əmrahgilin yurduna gəldilər. Bunları yaxşı pişvaz elədilər. Evə apardılar. Səlminaz xəbər tutdu, gəlib pəncərədən baxırdı. Əmrah Səlminazı görüb ürəyi coşdu, aldı, görək nə dedi:

Qəfil pəncərədən baxdı qayıtdı,
Tavus tamaşalı, sona Səlminaz.
Müjganların bağırım başına atdı,
Keçdi, kar eylədi cana Səlminaz.

Sənsən bu yerlərin qızılgülləri,
Gəl yanıma mürvət elə, ay pəri;
Vallah, billah, səni görəndən bəri
Gəlmişəm imana, dinə, Səlminaz!

Əgər aşiq isən, məşuqun hanı?
Əgər mollamısan, dərşini tanı.
İrani, Turanı, bu şirin canı,
Əmrah qurban eylər sənə, Səlminaz!

Söz tamama yetişdi. Əmrah bu dəfə üzünü anasına tutub dedi:

Ana, sənə bir söz deyim:
Sən get onu yara deynən.
Neyləmişəm o canana,
Məsum baxdı qara deynən.

Öpmədim gülər üzündən,
Doymadım ala gözündən;
Nakəs, hərcayi sözündən
Gül uymaz xara deynən.

Yazıq Əmrah dərşin yazar,
Şirin candan oldu bezar,
Tərən tərən ilə gəzər,
Uymaz ki, sara, deynən.

Əmrah sözünü tamam elədi. Anası getdi Səlminazı gətirdi. Səlminaz Əmrahla, Sayat pəri ilə görüşdü. Xoca Əhməd bir yaxşı toy elədi. Eli, camaatı çağırırdı. Səlminaznan Sayat pərinin əlini Əmrahın əlinə ver-

dilər. Camaat yeyib, içib, “toyunuz mübarək olsun”, – deyib dağıldı. Əmrah da sevgilisilə gün keçirməyə, dövrən sürməyə başladı. Deyirlər Əmrahın toyuna bir aşiq gəldi, duvaqqapmasını belə söylədi:

Genə gəlib bahar fəsli,
Aləmi-rovşən bəzənib.
Seçmə gözəllər əyninə
Geyib zərnişan bəzənib.
Baxırsan sağa, sola,
Görürsən hər yan bəzənib.
Səf çəkib huri, mələk,
Pəriyü qılman bəzənib.
Nasaq qılmayın dilimə,
Qoy deyim dastan, bəzənib.

Baxmasın gözəllərə
Adamların bəd nəzəri;
Əndələnib nalə çəkib,
Ölməsin güldən ötəri;
Naz ilə canım alan,
Olubdu dilim əzbəri.
Yaradan, bir rəhm elə,
Pozulmasın bu səfləri.
Fəhm elə, diqqət elə,
Gör necə canan bəzənib.

Gözəllər tər əndama,
Geyinibdi, ağı yenə.
Can cəsəddən ayrılır,
Qalmaqda bir tağı yenə.
Ala gözlər süzüləndə
Eyləyir misağı yenə.
Bir sənəm seyrə çıxıb,
Gör paylayır sağı yenə.
Şənini vəsf eləyim
Bir şuxi tərhan bəzənib.

Gəzmişəm görməmişəm
Mən bir belə gül camalı.
Gülgəz kalağay
Bürünübdü qəddi-dalı.
Hal bilən, şirin gülən
Ağ üzündə qoşa xalı.
Rəhm elə, mürvətə gəl,
Salma belə qilü qalı.
Qoy deyim, bu məclisdə,
Nə gözəl dövrən bəzənib.

Dərdlilər təbib deyib,
Yığılıb dərmana bu gün.
Gözəlin gül camalı
Çox salır hər yana bu gün.
Yanıram atəşinə
Mən dərd-mərdanə bu gün.
Yazıq Hüseynin könlünü,
Eyləmə pərvanə bu gün.

Aşıqlar qara geyib,
Gözəllər əlvan bəzənib.